

difficult economic conditions. It is necessary to pay attention to the organizational culture and in the implementation of traditional functions of personnel management in parallel to manage organizational culture through the general management functions – planning, organization, motivation and control. The functions and principles of organizational mechanism of enterprise culture management are presented. The components of the mechanism of development of the enterprise culture are proposed. The system of management of the formation and development of organizational culture is an interconnected unity of the control part and the controlled part, communication between which is carried out through information flows. Management of the development of the organizational culture of the marine enterprise, provided the medium and high level of development involves the definition of tools for managing the culture of the enterprise or the levers of management of the formation of organizational culture to overcome conflicts within the enterprise. It is necessary to use an organizational mechanism for managing the development of enterprise culture, which is based on the definition of organizational culture as an object of management and conceptual approaches to managing its development.

УДК 336.13.051

СВІТОВИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЕФЕКТИВНИХ ФОРМ ТА МЕТОДІВ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ШУЛЮК Б. С.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
ПЕТРУШКА О. В.,
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри
фінансів ім. С.І. Юрія,
Тернопільський національний
економічний університет
(м. Тернопіль)

Висвітлено досвід іноземних країн щодо фінансування інноваційної діяльності, зокрема Фінляндії, Швеції, Данії, Франції, Бельгії. Досліджено світові форми та методи державного стимулювання інновацій. Аргументовано, що бюджетна підтримка інноваційної діяльності дасть змогу країнам розробляти нові технології і бути конкурентоздатними на світовому ринку.

Ключові слова: бюджетне фінансування, інноваційна діяльність, економічно розвинуті країни, суб'єкти господарювання, новітні технології.

Освещен опыт зарубежных стран по финансированию инновационной деятельности, в частности Финляндии, Швеции, Дании, Франции, Бельгии. Исследовано мировые формы и методы государственного стимулирования инноваций. Аргументировано, что бюджетная поддержка инновационной деятельности позволит странам разрабатывать новые технологии и быть конкурентоспособными на мировом рынке.

Ключевые слова: бюджетное финансирование, инновационная деятельность, экономически развитые страны, субъекты хозяйствования, новейшие технологии.

The experience of foreign countries in financing innovation activities is highlighted, in particular, Finland, Sweden, Denmark, France, Belgium. The world forms and methods of state stimulation of innovations are investigated. It is argued that fiscal support for innovation will enable countries to develop new technologies and be competitive in the global market.

Key words: budget financing, innovative activity, economically developed countries, business entities, new technologies.

Постановка проблеми. Підвищення конкурентоспроможності й інноваційного розвитку економіки високо розвинутої країни відноситься до найбільш пріоритетних та стратегічних завдань, від вирішення яких залежить її місце у світовому співтоваристві. Вагомого значення в побудові інноваційного шляху набуває державна підтримка, спрямована на встановлення обсягу і складу фінансових ресурсів, необхідних для даної діяльності. Адже нераціонально сформована система форм і методів фінансування інновацій неминуче призводить до значного збільшення витрат, унеможливлення накопичення фінансових ресурсів для їх подальшого зосередження на основних напрямках інноваційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою фінансування інноваційної діяльності займаються чимало вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема Н. Іванова [4], О. Кірова [6], В. Лазаренко [3], Е. Мамлеєва [5], П. Полтавський [2] та інші. У працях згаданих авторів охарактеризовано сучасний стан і проблеми використання інноваційного потенціалу держави та регіонів, розкрито організаційно-правові засади формування інноваційної моделі розвитку, визначено напрями бюджетної підтримки розвитку інновацій. Незважаючи на вагомі здобутки вчених, потребують дослідження наукові питання щодо використання сучасних форм та методів фінансування інновацій у світовій практиці.

Метою статті є вивчення досвіду економічно розвинених країн світу у сфері фінансування інноваційної діяльності, зокрема стосовно застосування ними ефективних форм і методів стимулювання інновацій.

Вклад основного матеріалу дослідження. У більшості країн світу інновації перетворились у визначальний чинник економічного розвитку. Відбувається постійне збільшення обсягу коштів на фінансування цієї сфери усіма господарюючими суб'єктами, вагоме місце серед яких займає держава. Адже саме вона розробляє національну інноваційну стратегію і забезпечує реалізацію інтересів її виконавців. Від рівня інноваційної активності, наявності наукомісткої продукції на світовому ринку безпосередньо залежить її соціально-

економічний розвиток, добробут населення та національна безпека. Тому державна підтримка інноваційних процесів у структурі державних фінансів займає найбільшу питому вагу.

Відтак у світовій практиці виділяють наступні форми бюджетного фінансування інноваційної діяльності:

1. Прямого державного фінансування інноваційних проектів. Вона передбачає участь державних структур у фінансуванні й виконанні наукових досліджень і розробок. Її необхідність пов'язана з особливостями наукового виробництва, перш за все – з непередбачуваністю економічних результатів дослідження, складністю отримання прибутку навіть для комерційно ефективних проектів. Водночас, ринок не здатний забезпечити достатнє вкладення ресурсів у пріоритетні галузі соціально-економічної сфери.

Зазначена форма передбачає два методи її реалізації:

1.1. Безпосередньої участі держави у проведенні досліджень завдяки організації великих лабораторій, які знаходяться на бюджетному фінансуванні й безкоштовно надають отримані результати громадськості. Як правило, такі лабораторії вирішують проблеми у сфері оборони, енергетики, охорони здоров'я, сільського господарства. За рахунок видатків державного бюджету повністю фінансується фундаментальна наука в університетах, дослідження оборонного характеру в державних лабораторіях і за контрактами в приватному секторі, а також створення складних експериментальних установок (телескопи, космічні станції тощо). Так, до країн, які значну увагу приділяють інноваціям, належать Фінляндія, Швеція, Данія, Франція, Бельгія (рис. 1).

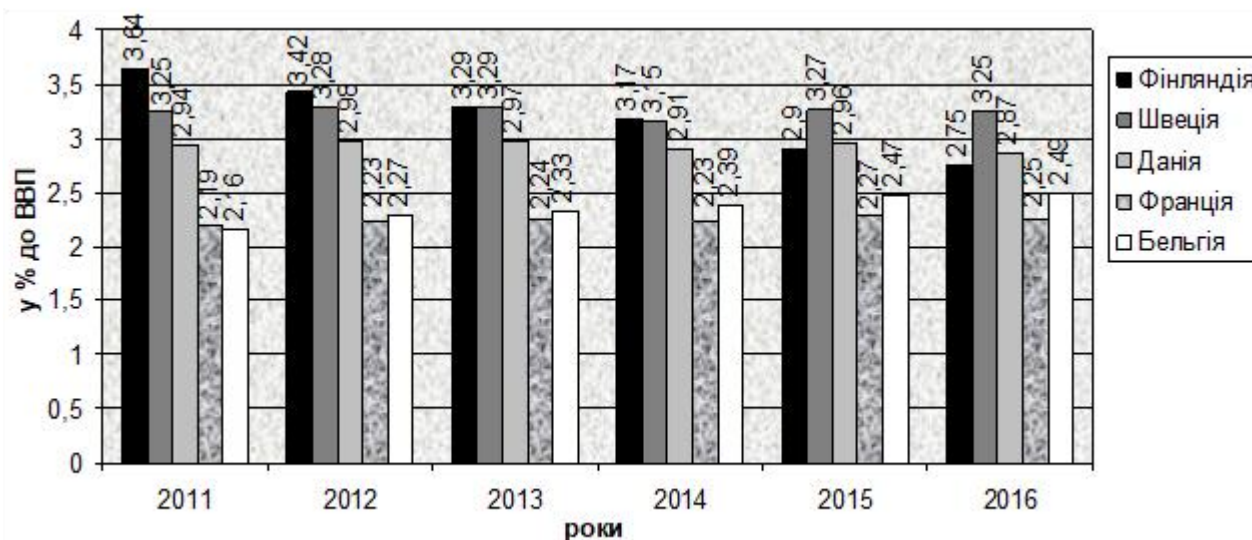

Рис. 1. Видатки економічно розвинутих країн на інноваційну діяльність, у % до ВВП*

*Побудовано автором на основі джерела [1].

Різновидом цієї моделі є фінансування державою проведення наукових досліджень і розробок у наукових центрах приватного сектору в процесі виконання державних замовлень.

1.2. Бюджетне субсидіювання університетів та залучення грантів на проведення фундаментальних досліджень. Такі гранти й субсидії є

найефективнішою формою фінансування фундаментальної науки, оскільки передбачають: нескладність отримання коштів для науковців, що забезпечують здійснення нових досліджень і розробок; легке й оперативне закриття нерезультативних проектів; контроль відповідного державного відомства за використанням субсидій, що посилює фінансову відповідальність керівників проектів. Умовою їх надання є опубліковані праці науковців про отримані результати дослідження.

Розглянуті форми й методи прямого бюджетного фінансування є важливими для фінансування інноваційної діяльності. Водночас, все частіше держави використовують непрямі форми стимулювання науково-технічного процесу задля економії бюджетних коштів.

2. Головною метою непрямих форм бюджетного фінансування інноваційної діяльності є залучення приватних інвестиційних ресурсів у сферу інновацій, а також створення сприятливих умов для підвищення інноваційної активності.

У світовій практиці активно використовують чотири групи непрямих методів такої форми фінансування – податкові пільги, пільгове кредитування (заниження процентних ставок за кредитами), відстрочка оподаткування [2, с. 53], а також створення спеціальної інфраструктури інноваційної діяльності.

2.1. Податкове стимулювання. Доведено, що малий наукомісткий бізнес забезпечує високу ефективність у сфері створення нових продуктів і технологій. Проте таке підприємництво є ризиковим стосовно банкрутства і постійної нестачі коштів. За цих умов допомога держави є єдиним джерелом виживання малих інноваційних компаній. Тому держава застосовує податкове стимулювання, яке порівняно з бюджетними субсидіями, має певні переваги, оскільки:

- передбачає менше бюрократичної роботи на всіх рівнях державної влади, не потребує щорічного затвердження асигнувань у межах бюджетного процесу;
- зберігає автономність і відповідальність приватного сектору за вибір напряму наукових досліджень і розробок;
- мотивує підприємства різних галузей економіки для створення інновацій, що потребує певна країна [3, с. 52].

Існує два види податкових пільг – об'ємний і приростний. Перший передбачає надання пільги пропорційно до розміру витрат. Наприклад, при встановленні знижки у розмірі 35%, підприємство отримає можливість забрати із загальної суми доходу 35 дол. США з кожних 100 дол. США, використаних на інноваційні розробки. Другий вид визначається виходячи із збільшеної суми витрат на наукові дослідження, порівняно з базовим періодом. У цьому випадку при ставці знижки 35% сума податкових платежів суб'єкта господарювання зменшується на 35 дол. США з кожних 100 дол. США приросту витрат на дослідження в поточному році.

Деякі країни використовують одночасно два способи, але до різних видів витрат. Так, у США загальна приростна ставка доповнена об'ємною і становить 20% на витрати приватного сектору для фінансування фундаментальних досліджень. Крім того, багато країн практикують встановлення максимального розміру списання податків на здійснення інноваційної діяльності [4].

Так, податкові пільги для організацій, що займаються дослідженнями й розробками, є одним із ключових механізмів державної підтримки інноваційної діяльності у Великій Британії. Також цей механізм для стимулювання діяльності інноваційних підприємств широко застосовується в США, КНР, Франції, Індії та інших країнах [5].

2.2. Країни, застосовуючи пільгове кредитування, вирішують свої пріоритетні завдання – від зміцнення оборонної галузі до підвищення конкурентоспроможності окремих галузей економіки. В тих країнах, де введені кредитні пільги, спостерігається активізація інноваційної діяльності.

2.3. У багатьох країнах основним інструментом стимулювання інноваційної діяльності є зменшення оподаткованої бази або прискорена амортизація. Цей механізм активно використовується у Фінляндії, Данії, Великій Британії, Бельгії. Стимулювання патентування, інформаційну та методичну підтримку учасників інноваційної діяльності здійснюють Німеччина, США, Швеція. У Бельгії та Нідерландах з метою стимулювання інноваційної активності для зайнятих в інноваційній сфері знижується прибутковий податок на заробітну плату.

2.4. Створення інфраструктури інноваційної діяльності в розвинених країнах є одним із суттєвих важелів стимулювання інноваційної діяльності. Вона передбачає розробку кластерних стратегій, спрямованих на створення мережі знань – територіальних зон розвитку нових технологій. При цьому формуються нові механізми підтримки інновацій, новітні форми співпраці держави з бізнесом і науковцями у сфері створення інновацій, уряди стають партнерами в інформаційних та інноваційних мережах.

За останні 20 років у державній інноваційній політиці західноєвропейських держав велике значення має створення елементів інфраструктури, орієнтованої на стимулювання інноваційної діяльності. До них можна віднести: наукові парки, нові технологічні стандарти, кластерні проекти, а також регіональні центри комерційної реалізації розробок, що проводять відповідні маркетингові заходи.

Держава сприяє розширенню співпраці фірм і наукових установ. З цією метою функціонує кластерна система. Її суть полягає в тому, що уряди концентрують зусилля на підтримці діючих і створенні нових мереж компаній, які раніше не співпрацювали між собою. Держава також стає учасником мережі. Кластери широко розповсюджені у Великій Британії, Німеччині, Данії, Нідерландах, Фінляндії.

Така форма фінансування здійснюється через сферу освіти, підготовку кадрів і формування управлінських консультативних служб, збільшення мобільності робочої сили, створення науково-технічної інфраструктури. Так, у Франції ще у 2001 році вступив у дію закон про інновації, який передбачає комплекс заходів непрямого характеру, зокрема у сфері формування підприємств нового інноваційного бізнесу. Намічено посилення зв'язків між університетами й бізнесом з метою розвитку малих інноваційних компаній; підвищення мобільності наукового персоналу державних дослідницьких центрів і надання їм більше прав в організації власних компаній; спрощення процедури створення високотехнологічного бізнесу і лібералізації податкового режиму для інноваційних підприємств.

Стимулювання інноваційної діяльності є прерогативою Європейського Союзу. В 2013 р. Європейська комісія схвалила План дій у сфері інновацій, для реалізації яких визначено джерела фінансування і розроблено наступні непрямі заходи:

– спрощено адміністративні вимоги й нормативну базу. Зокрема, це стосується створення й адміністрування суб'єктів господарської діяльності. Крім того, Комісія розробляє нові організаційні форми проведення міжнародних наукових досліджень;

– посилено захист інтелектуальної власності завдяки удосконаленню ліцензійно-патентної системи, а саме в частині авторських прав в інформаційних мережах та біотехнологіях;

– передбачено здійснення професійного навчання з метою розширення мобільності наукових кадрів і полегшення доступу до інформаційних технологій;

– програми досліджень орієнтовано на пріоритетні інновації у сфері технологічної діяльності [3, с. 54].

План передбачає реалізацію намічених заходів як на національному, так і міжнародному рівні під керівництвом Єврокомісії. При цьому країнам Європейського Союзу надано можливість здійснювати заплановані заходи в межах наявних бюджетів без залучення додаткових фінансових коштів.

Особливе значення в економічно розвинутих країнах приділяється розвитку конкуренції як головного чинника прискорення інноваційної діяльності. Головним завданням є недопущення недобросовісної конкуренції, зокрема заборонені угоди, які обмежують виробництво, діяльність ринків, технічний розвиток, обсяг інвестицій.

Таким чином, в інноваційно розвинутих країнах світу збалансовано застосовуються прямі й непрямі форми та методи державного регулювання інноваційної діяльності: як шляхом прямого державного фінансування інноваційних проектів, так і створення інноваційної інфраструктури та непрямой підтримки суб'єктів інноваційного підприємництва [6].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Завдяки вдосконаленню непрямих форм і методів стимулювання інноваційної діяльності країни мають змогу розробляти нові технології і бути конкурентоздатними на світовому ринку. Світові науково-теоретичні та прикладні дослідження й розробки є основою для подальшого удосконалення форм і методів бюджетного фінансування інновацій, що сприятимуть розробці конкурентоспроможних інноваційних проектів на світовому ринку, створенню сприятливих умов для розвитку бізнесу у сфері інновацій, функціонуванню високотехнологічних секторів економіки, а також підвищенню ефективності використання бюджетних коштів.

Література:

1. Відомості про рівень видатків економічно розвинутих країн на інноваційну діяльність за 2011–2016 рр. Євростат. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/science-technology-innovation/visualisations#linechart> (дата звернення: 17.06.2018).

2. Полтавский П. А. Государственное регулирование инновационной

деятельности. Вестник Челябинского государственного университета. 2010. № 27 (208). С. 52-56.

3. Лазаренко В. Е. Пути экономии средств бюджетного финансирования активизации инновационной сферы экономики России. Научный результат. Экономические исследования. 2016. № 3. Т. 1. С. 49-56.

4. Иванова Н. М. Финансовые механизмы научно-технической политики (опыт стран Запада). Критика российских реформ. URL: <http://www.r-reforms.ru/indexpub79.htm> (дата звернения: 20.06.2018).

5. Мамлеева Э. Р. Государственное регулирование инновационной деятельности. Интернет-журнал «Науковедение». 2016. № 3. Т. 8. URL: <http://naukovedenie.ru/PDF/30EVN316.pdf> (дата звернения: 23.06.2018).

6. Кирова Е.А. Государственная поддержка инновационной деятельности и модернизации. Интернет журнал «Науковедение». 2012. № 1. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/gosudarstvennaya-podderzhka-innovatsionnoy-deyatelnosti-i-modernizatsii> (дата звернения: 27.06.2018).

Increasing competitiveness and innovative development of the economy of a highly developed country belongs to the most priority and strategic tasks, the solution of which depends on its place in the world community. Significant importance in the construction of an innovative way is played by budget support, which takes the largest share in the structure of public finances.

In world practice, direct and indirect forms of budget financing of innovation activity are distinguished.

Direct state financing of innovation projects involves the participation of state structures in financing and implementation of research and development. The above form provides for the following methods for its implementation: direct participation of the state in conducting research through the organization of large laboratories that are in budget financing and free of charge represent the results received by the public; budget subsidizing of universities and attracting grants for basic research.

Forms and methods of direct budget financing are important for the financing of innovation activities. At the same time, more and more countries use indirect forms of stimulating the scientific and technological process to save budget funds.

The main objective of indirect forms of budget financing of innovation activity is attracting private investment resources into the field of innovations, as well as creating favorable conditions for enhancing innovation activity.

In the world practice, four groups of indirect methods of this form of financing are actively used: tax privileges, preferential lending (lowering interest rates on loans), deferral of taxation, and the creation of a special infrastructure for innovation.

In innovative, developed countries, the direct and indirect forms and methods of state regulation of innovation activity are used in a balanced way: both through direct state financing of innovation projects and the creation of innovative infrastructure and indirect support of innovative entrepreneurship subjects.

Thus, thanks to the improvement of the indirect forms and methods of stimulating the innovation activity of the country, it is possible to develop new technologies and to be competitive on the world market.